

راهنمای تدریس برتر

زهرا سمیعی زفرقندی

رئی‌الله مهدوی فر

(عضو هیئت علمی دانشگاه پیام نور)

سرشناسه: سمیعی زفرقندی، زهرا، ۱۳۶۴

عنوان و نام پدیدآور: راهنمای تدریس برتر / زهرا سمیعی زفرقندی، ولی الله مهدوی فر

مشخصات نشر: تهران: سیمیا هنر، ۱۳

مشخصات ظاهری: ۲۳۲ ص: مصور، نمودار

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۷۶۱۳-۰۷-۸

یادداشت: کتابنامه: ص. ۲۱۶

وضعیت فهرست‌ریسی: فیا

موضوع: تدریس - روش شناسی

موضوع: تدریس اثربخش - ایران

شناسه افزوده: مهدوی فر، ولی الله، ۱۳۶۴

رده بندی کنگره: ۱۳۹۴ / ۳ / ۸۳ / ۳ / ۲۵ / ۱۳۱

رده بندی دیویی: ۳۷۱ / ۱۰۲

شماره کتابشناسی ملی: ۴۱۰۰۵۴۷

عنوان: راهنمای تدریس برتر

نویسنده: زهرا سمیعی زفرقندی - ولی الله مهدوی فر

نوبت چاپ: اول

طراح جلد و صفحه آرا: کامران گنجی

انتشارات: نشر سیمیا هنر

شمارگان: ۱۰۰۰

قیمت: ۱۵۰۰۰ تومان

هر گونه استفاده و بهره برداری از مطالب این کتاب با ذکر منبع آزاد می باشد.

تلفن تماس: ۰۹۱۹۷۲۲۷۲۲۶

www.PnuBayan.com

PnuBayan@Yahoo.com

فهرست مطالب

- فصل تمهیداتی - جایگاه معلم در تدریس ۲
- گفتار اول - ویژگی های معلم ۲
۱. صفات اخلاقی و شخصیتی ۳
۲. ویژگی های علمی و شناختی ۷
۳. ویژگی های مهارتی ۱۱
- گفتار دوم - انواع معلم از جهت علم و عمل ۱۳

بخش اول

مبانی نظری یادگیری و تدریس

- فصل اول - مبانی نظری یادگیری ۱۵
- گفتار اول - تعریف یادگیری ۱۶
- گفتار دوم - تفاوت بین یادگیری و عملکرد ۱۹
- گفتار سوم - انواع یادگیری ۱۹
۱. یادگیری از طریق شرطی شدن کلاسیک ۱۹
۲. یادگیری از طریق مجاورت ۲۰
۳. یادگیری از طریق شرطی شدن فعال ۲۱
۴. یادگیری از طریق مشاهده ۲۳
۵. یادگیری از طریق شناخت ۲۵
- گفتار چهارم - تحلیلی بر فرآیند یادگیری انسان ۲۵
- گفتار پنجم - عوامل مؤثر در یادگیری ۲۶

- گفتار ششم - حیطه های یادگیری ۳۰
۱. حیطه شناختی ۳۰
۲. حیطه عاطفی ۳۲
۳. حیطه روانی - حرکتی ۳۴
- گفتار هفتم - قوانین یادگیری ۳۵
- فصل دوم - مبانی نظری تدریس ۳۸
- گفتار اول - تعریف تدریس و تحلیل مفاهیم آن ۳۸
- گفتار دوم - مفهوم تدریس از دیدگاه های مختلف ۴۰
- گفتار سوم - کارکردهای دوره تدریس ۴۲

بخش دوم

انواع روش های تدریس

- فصل اول - آموزش مستقیم ۴۷
- گفتار اول - معلم محور ۴۷
۱. روش یادسپاری ۴۷
۲. روش سخنرانی ۵۳
۳. روش توضیحی ۵۹
- گفتار دوم - شاگرد محور ۶۰
۱. روش کنفرانس ۶۰
۲. روش تمرینی ۶۱
۳. روش طلبگی ۶۱
۴. روش انفرادی ۶۲

۶۴	فصل دوم - آموزش غیر مستقیم
۶۴	گفتار اول - سؤال محور
۶۴	۱. روش پرسش و پاسخ
۶۵	۲. روش سقراطی
۶۷	۳. روش استماع گروهی
۶۸	گفتار دوم - بحث محور
۶۸	۱. روش مباحثه فردی
۷۰	۲. روش بحث گروهی
۷۲	۳. روش مناظره
۷۳	گفتار سوم - مسأله محور
۷۳	۱. روش حل مسأله
۷۵	۲. روش کارگاهی
۸۰	گفتار چهارم - تفکر محور
۸۱	۱. روش بدیعه پردازی
۸۵	۲. روش استقرایی و قیاسی
۸۷	۳. روش آموزش تفکر انتقادی
۸۹	۴. روش تمثیل و داستان گویی
۹۴	گفتار پنجم - پژوهش محور
۹۴	۱. روش تحقیقی
۹۶	۲. روش پژوهش گروهی

بخش سوم

فنون تدریس و کلاس‌داری

- فصل اول - مهارت برقراری ارتباط ۱۰۲
- گفتار اول - مفهوم و تعریف ارتباط ۱۰۲
- گفتار دوم - انواع ارتباط ۱۰۲
- گفتار سوم - اجرای ارتباط ۱۰۴
۱. فرستنده پیام ۱۰۴
۲. پیام ۱۰۵
۳. گیرنده پیام ۱۰۶
- گفتار چهارم - موانع ارتباط ۱۰۸
- فصل دوم - مهارت استفاده از هوش هیجانی ۱۱۰
- گفتار اول - تأثیر هوش هیجانی در آموزش ۱۱۰
- گفتار دوم - فعالیت‌هایی جهت تقویت هوش هیجانی ۱۱۴
۱. طراحی محیط هیجانی ۱۱۴
۲. توجه به انواع هوش ۱۱۷
۳. تلاش برای تجربه فیزیکی دانش آموزان ۱۱۹
۴. پرداختن به انتظارات و هیجانات دانش آموزان ۱۲۰
۵. توجه به فرد فرد دانش آموزان ۱۲۱
۶. گوش‌فرادهی به فراگیران ۱۲۴
۷. خواندن احساسات افراد ۱۲۵

۸. پاسخ گویی به نظرات دانش آموزان ۱۲۵
۹. ایجاد خودآگاهی در نقش یک معلم ۱۲۷
۱۰. بازشناسی تبعیض ها و ترجیح ها ۱۲۸
۱۱. فاش کردن احساسات خود به دانش آموزان ۱۲۹
۱۲. چگونگی برقراری ارتباط با دانش آموزان ۱۳۱
- فصل سوم - مهارت کلاس داری ۱۳۳**
- گفتار اول - عوامل مؤثر در مدیریت کلاس ۱۳۴
- گفتار دوم - شناسایی رفتارهای نامطلوب ۱۴۱
- گفتار سوم - راهبردهای مقابله با رفتارهای نامطلوب ۱۴۲
۱. مقابله با رفتارهای بسیار نامطلوب ۱۴۲
۲. مقابله با رفتارهای نامطلوب ضعیف ۱۴۵
- گفتار چهارم - استمرار توجه دانش آموزان ۱۵۲
- فصل چهارم - مهارت سؤال پرسیدن ۱۵۸**
- گفتار اول - ویژگی های سؤال ۱۵۸
- گفتار دوم - اهداف طرح سؤال ۱۶۰
- گفتار سوم - تأثیر سؤال پرسیدن ۱۶۲
- گفتار چهارم - انواع سؤالات ۱۶۳
- فصل پنجم - مهارت برنامه ریزی ۱۶۵**
- گفتار اول - هدف ۱۶۵
- گفتار دوم - آمادگی ۱۶۷

- گفتار سوم - شروع و پایان مناسب ۱۶۹
- گفتار چهارم - طرح درس ۱۷۲
- گفتار پنجم - نحوه ارائه ۱۷۶
- گفتار ششم - امکانات و تجهیزات ۱۷۸
- گفتار هفتم - زیبایی ۱۸۰
- گفتار هشتم - تکلیف و تمرین ۱۸۳
- فصل ششم - مهارت‌های بیان و سخنوری ۱۸۸
- گفتار اول - مهارت‌های بیان ۱۸۸
۱. صدا ۱۸۹
۲. نحوه بیان ۱۹۴
- گفتار دوم - مهارت‌های غیر کلامی ۱۹۷
۱. زبان بدن ۱۹۷
۲. حالات رفتاری ۲۰۵
۳. مخاطب‌شناسی ۲۱۱
- خاتمه ۲۱۴
- مؤلفه‌های ارزیابی کارگاه روش تدریس ۲۱۵
- فهرست منابع ۲۱۶

مقدمه

دانش و اطلاعات علمی، آن چیزی نیست که تنها به خود دانش و یا به معلم ارتباط داشته باشد، بلکه چیزی است که یادگیرنده آن را به نفع خودش در می یابد. زیرا یادگیرنده هرگز آن را از خارج نمی گیرد، بلکه آن را از درون خود پیدا می کند. در واقع مطالب و موضوعات درسی و تأکیدات معلم، فقط به انجام چنین کشفی کمک می کنند.

آنچه لازم است معلم آموزش ببیند این است که چگونه به دانش آموزان یا دانشجویان در این امر کمک کند. معلم باید کارش کند که آنها برای دریافت اطلاعات و مطالب جدید حریص تر شوند.

کتاب حاضر علاوه بر روش های نوین تدریس، به مهارت های مورد نیاز معلم در کلاس درس می پردازد. آنچه در اکثر کتب با موضوع «روش تدریس» مشاهده می شود، مهارت های مدیریتی و برنامه ریزی است، اما مهارت های مبسوط بر هوش هیجانی و ارتباط، در چنین کتبی به صورت کاربردی مطرح نشده است. مؤلف مشاهده است با بهره گیری از تجربیات عملی در تدریس و نیز استفاده از منابع معتبر به راهکارهایی جهت تک ارتباط موفق، و نیز یادگیری عمیق تر پردازد.

این کتاب پس از بیان نقش و ویژگی های یک معلم، به سه بخش تقسیم شده است. بخش اول مبانی نظری یادگیری و تدریس را ارائه می دهد، هرچند ممکن است مطالب این بخش جنبه تئوری داشته باشند، اما معلم می تواند بر اساس آن تفکر خود را نسبت به تدریس تغییر دهد. بخش دوم به انواع روش های تدریس، با توجه به نیازهای مربیان علوم انسانی همراه با ارائه مثال های کاربردی، اختصاص دارد. در بخش سوم فنون تدریس و کلاسرداری تبیین شده است، طوری که هر یک از فنون و مهارت ها در اکثر روش ها قابل اجرا هستند.

امید است که مجموعه حاضر مورد استفاده معلمان و مربیان قرار گیرد.

زهرا سمیعی زفرقندی

تابستان ۱۳۹۴